

Tonga

**LAO (FAKATONUTONU) KI HE LAO KI
HE FILI FALE ALEA 2010**

Lao Fika 13 'o e 2010

LAO (FAKATONUTONU) KI HE LAO KI HE FILI FALE ALEA 2010

Fokotu'utu'u 'o e Ngaahi Kupu

Kupu

1	Hingoa nounou.....	5
2	Fakatonutonu 'o e kupu 2– 'Uhinga'i lea	5
3	Fakatonutonu 'o e kupu 3 – Supavaisa 'o e Fili.....	6
4	Fakatonutonu 'o e kupu 4 – Ko e tohi fakakatoa	6
5	Fakatonutonu 'o e Kupu 4(3).....	6
6	Fetongi 'a e kupu 4(4).....	7
7	Fakatonutonu 'o e kupu 5 – Pulusi 'o e tohi fakakatoa.....	7
8	Fetongi 'o e kupu 6 – Ngaahi tangi ki he tohi fakakatoa 'o e fili	7
9	Fetongi 'o e kupu 7 – Ngaahi tohi fekau fili	8
10	Fakatonutonu 'o e kupu 8 – Ngaahi fokotu'u (nominations).....	8
11	Fakatonutonu 'o e kupu 9 – Kau kanititeiti	8
12	Fakatonutonu 'o e kupu 9A – Fakafoki 'o e fokotu'u.....	9
13	Fakatonutonu 'o e kupu 12 – Founga ngaue ki he fili	9
14	Fakatonutonu 'o e kupu 16 – Lau 'o e fili	9
15	Kupu 17 'i hono fakatonutonu – Toe Lau.....	10
16	Fakatonutonu 'o e kupu 19 – Fakafofonga'i Loi	10
17	Fakatonutonu 'o e Kupu 20, 21, 22 mo e 23 – Ngaahi mo'ua pa'anga	10
18	Fakatonutonu 'o e kupu 23 – Ngaahi hia fakalukufua	10
19	Fakatonutonu 'o e kupu 24 – Ngaahi fakamole 'i he fili 'oku fakangofua.....	10
20	Fakatonutonu 'o e kupu 26 – Ngaahi kole tu'unga 'i he fili	11
21	Fakatonutonu 'o e kupu 41 – Ngaahi Tu'utu'uni.....	11
22	Fakapekia 'a e kupu 42 – Liliu Fakataimi	11
23	Fakatonutonu 'a e Tepile 1, Foomu 1 fo'ou	11
24	Ngaahi kupu fakataimi ki he fili hono hoko	11
25	Liliu Fakataimi.....	12

TEPILE

13

LAO (FAKATONUTONU) KI HE LAO KI HE FILI FALE ALEA 2010

Lao Fika 13 ‘o e 2010

KO HA LAO KE FAKATONUTONU 'A E LAO KI HE FILI FALE ALEA

‘Oku ou loto ki ai,
PILINISESI SALOTE PILOLEVU TUITA,
6 ‘o Me 2010.

‘OKU TU’UTU’UNI ‘e he Tu’i mo e Fale Alea ‘o Tonga ‘i he Fakataha Alea ‘o e Pule’anga ‘o pehe:

1 Hingoa nounou

- (1) ‘E ui ‘a e Lao ni ko e Lao (Fakatonutonu) ki he Lao ki he Fili Fale Alea 2010.
- (2) ‘E ui ‘i he Lao ni ‘a e Lao ki he Fili Fale Alea 1989, ‘i hono fakatonutonu, ko e Tefito’i Lao.

2 Fakatonutonu ‘o e kupu 2– ‘UHINGA’I LEA

‘Oku fakatonutonu ‘a e Tefito’i Lao ‘i hono fakahu atu ‘a e ngaahi ‘uhinga’i lea ni ‘i he ngaahi feitu’u totonu-

“Komisoni Fili” ‘oku ‘uhinga ki he Komisoni kuo fokotu’u ‘i he Lao ki he Komisoni Fili 2010;

“Tangata’i fonua Tonga” ‘oku ‘uhinga ki he faka’uhinga ‘oku ha ‘i he kupu 2 ‘o e Lao ki he Kakai ‘o e Fonua;”.

3 Fakatonutonu 'o e kupu 3 – Supavaisa 'o e Fili

'Oku fakatonutonu 'a e kupu 3 'o e Tefito'i Lao 'aki hono –

- (a) fakahu atu 'i he kupu si'i (1) 'a e “mo ha toe Lao kehe” 'i he ngata'anga, kimu'a 'i he piliote;
- (b) tamate'i 'i he kupu (1), (2) mo e (3) 'a e “Palemia” kae fetongi'aki 'a e “Komisoni Fili”.

4 Fakatonutonu 'o e kupu 4 – Ko e tohi fakakatoa

'Oku fakatonutonu 'a e kupu 4 'o e Tefito'i Lao 'aki hono –

- (a) tamate'i 'a e “Ofisi 'o e Palemia” 'i he kupu si'i (1) kae fetongi'aki 'a e “Ofisi 'o e Komisoni Fili”;
- (b) fakahu atu 'i he kupu si'i (2) 'a e palakalafi fo'ou ko 'eni –
  - “(d) fakakau atu ki he vahenga fili takitaha ha kupu kehe 'o fakaha ai 'a e kau fili 'oku nofo muli mo honau tu'asila.”;
- (c) tamate'i 'a e kupu si'i (5) mo e (6) kae fetongi'aki 'a e –
  - “(5) Kuo pau 'e 'ikai ngofua ke lesisita ha taha ko ha taha fili 'i ha vahenga fili 'o lahi hake 'i he taha 'i he taimi tatau.
  - (6) Ko e taha fili –
    - (a) 'e ngofua ke ne tohi kole ki he Supavaisa 'i he Foomu 3 'o e Tepile ke liliu 'a e vahenga fili 'a ia kuo lesisita ai;
    - (b) 'oku 'ikai ke toe tangata'i fonua Tonga, kuo pau ke ne fakaha ki he Supavaisa.”;
- (d) tamate'i 'i he kupu si'i (9) 'a e “Komiti Tangi Fili” ka e fetongi'aki 'a e “Komisoni Fili”.

5 Fakatonutonu 'o e Kupu 4(3)

'Oku tamate'i 'a e kupu 4(3) 'o e Tefito'i Lao kae fetongi'aki eni –

- “(3) Ko e Tonga kotoa pe 'i he a'u hono ta'u motu'a ki he ta'u 21 kuo pau, tuku kehe 'o ka fakata'e'aonga'i 'i he kupu 64 'o e Konisitutone 'i he loto mahina 'e tolu mei he'ene a'u ki he ta'u motu'a ko ia pe 'i loto mahina 'e 3 mei he'ene foki mai ki he Pule'anga ni kapau kuo te'eki lesisita pe 'i he loto mahina 'e 3 mei he'ene hoko ko e tangata'i fonua 'o e Pule'anga Tonga liliu kakai, ke ne kole ki he Supavaisa ke hiki 'i he tohi fakakatoa ki he vahenga fili na'a ne nofo ai 'i he vaha'a taimi ko e mahina 'e 3 kimu'a 'i he'ene tohi 'i he lesisita. Ko e tohi kole 'i he sipinga 1 kuo pau ke kau ai ha lau'i ta 'o e taha kole. 'I hono lesisita 'o ha taha fili, kuo pau ki he Supavaisa ke ne tuku atu 'a e sitifikeiti 'oku ha 'i he foomu 2 'o e Tepile.”

6 Fetongi 'a e kupu 4(4)

'Oku tamate'i 'a e kupu 4(4) 'o e Tefito'i Lao kae fetongi'aki eni –

“(4) Neongo 'a e kupu si'i (3) –

- (a) 'o kapau kuo nofo ha taha 'o laka hake 'i he feitu'u 'e taha lolotonga 'a e vaha'a taimi ko e mahina 'e 6 'oku 'uhinga ki ai 'i he kupu si'i (3), kuo pau ke ne tohi kole ke lesisita, 'i ha'a ne fili, 'i ha taha pe 'o e ngaahi vahenga fili ko 'eni –
  - (i) vahenga fili 'a ia na'e nofo fakamuimui ai ki he vaha'a taimi ko e mahina 'e 3; pe
  - (ii) vahenga fili 'a ia kuo nofo 'i ai 'i he vaha'a taimi ko e mahina 'e 3 kimu'a hono fakahoko 'a 'ene tohi kole;
- (b) ki ha memipa 'o e Fale Alea 'a ia 'oku ne fakafofonga'i ha vahenga fili 'i tu'a 'i Tongatapu, ko e taimi 'oku ne nofo ai 'i Tongatapu ke fakakakato 'a hono ngaahi fatongia ko e memipa pe Minisita 'o e Kapineti kuo pau ke 'ikai ke lau ia 'i he taumu'a ki hono fakapapau'i pe 'oku ne nofo 'i fe;
- (c) ko ha tangata'i fonua Tonga 'a ia 'oku 'ikai ke nofo 'i Tonga, 'e ngofua ke ne tohi kole 'i he founa 'a ia kuo tu'utu'uni 'i he kupu si'i (3) ke fakahu atu ki he tohi fakakatoa ki he vahenga fili 'a ia na'a ne nofo fakamuimui 'i ai ki he vaha'a taimi ko e mahina 'e 3;
- (d) 'o kapau 'oku fiemalie 'a e Supavaisa 'oku 'i ai ha taha 'oku 'i ai hono fatongia 'i he ngaue 'oku fiema'u ia pe ko hono hoa ke nofo 'i ha feitu'u 'i tu'a 'i he vahenga fili angamaheni, 'e ngofua ke ne tohi kole ke lesisita ia 'i he vahenga fili 'a ia, kimu'a 'a 'ene ngaahi fatongia 'i he ngaue 'a ia na'e fiema'u ke hiki ai, 'a e feitu'u na'a ne nofo fakamuimui 'i ai ki he vaha'a taimi ko e mahina 'e 3;”.

7 Fakatonutonu 'o e kupu 5 – Pulusi 'o e tohi fakakatoa

'Oku fakatonutonu 'a e kupu 5(3) 'o e Tefito'i Lao 'aki hono tamate'i 'a e “Komiti Tangi Fili” kae fetongi'aki 'a e “Komisoni Fili”.

8 Fetongi 'o e kupu 6 – Ngaahi tangi ki he tohi fakakatoa 'o e fili

'Oku tamate'i 'a e kupu 6 'o e Tefito'i Lao ka e fetongi'aki 'eni –

“6 Ngaahi tangi ki he tohi fakakatoa 'o e fili

Ngaahi tangi ki he tohi fakakatoa 'o e fili 'i hono fakahoko ha tangi pe 'i he kupu 4(9) pe 5(3), 'e ngofua ki he Komisoni Fili ke ne 'oatu ha ngaahi tu'utu'uni 'i he ngaahi me'a ko ia 'oku nau pehee 'oku totonu pea ko e tu'utu'uni 'a e Komisoni Fili kuo pau ko e faka'osi ia mo e aofangatuku pea 'e 'ikai ke lava 'o toe tangi ki ha sino kehe.”.

9 Fetongi 'o e kupu 7 – Ngaahi tohi fekau fili

'Oku tamate'i 'a e kupu 7 'o e Tefito'i Lao kae fetongi'aki 'eni –

“7 Ngaahi tohi fekau fili

- (1) Ki he taumu'a 'o e ngaahi fili fakalukufua 'o e kau fakafofonga nopele pe koe kakai ki he Fale Alea, kuo pau ki he Tu'i, 'i ha fale'i 'e he Palemia, ke ne tuku atu ha ngaahi tohi fekau 'o e fili, pea sila'i, 'o fakatu'asila ki he Komisoni Fili, 'o fakaha mahino ai 'a e –
  - (a) 'aho, 'ikai toe tomui 'i he uike 'e 8 mei he 'aho koia 'e fakahoko ai 'a e fili;
  - (b) 'aho totonu pe kimu'a 'a ia 'e ala fakafoki ai 'a e tohi fekau takitaha ki he Tu'i, 'o fakahoko ki ai 'a e ola 'o e fili; mo e
  - (c) ngaahi feitu'u kuo fokotu'u 'o fakatatau ki he kupu 3(3) 'o e Tefito'i Lao, pea mo e taimi 'i he vahenga fili takitaha 'a ia 'e tali ai 'e he Komisoni Fili 'a e ngaahi fili 'a e kau fili.
- (2) Kuo pau ke pulusi 'a e tohi fekau fili kotoa pe 'i he Kasete pea mo ha nusipepa 'e 'ikai toe si'i hifo 'i he taha 'a ia 'oku lahi hono tufaki takai pea kuo pau ko e fatongia ia 'a e Komisoni Fili ke ne fale'i 'a e kau fili 'i he ngaahi vahenga fili takitaha 'a e taimi mo e feitu'u 'e fakahoko ai 'a e fili.”

10 Fakatonutonu 'o e kupu 8 – Ngaahi fokotu'u (nominations)

- (1) 'Oku fakatonutonu 'a e kupu 8(1) 'o e Tefito'i Lao 'aki hono –
  - (a) tamate'i 'a e “Kalonikali Tonga” kae fetongi'aki 'a e “ha nusipepa 'oku 'ikai toe si'i hifo 'i he taha 'a ia 'oku lahi hono tufaki takai “;
  - (b) tamate'i 'a e “‘aho” kae fetongi'aki 'a e “‘aho pe ngaahi 'aho”;
  - (c) tamate'i 'a e “‘Ofisi 'o e Palemia” ka e fetongi'aki 'a e “‘Ofisi 'o e Komisoni Fili”;
  - (d) tamate'i 'a e “Ngaahi 'Ofisi 'a e Fakamaau Polisi” kae fetongi'aki 'a e “Ngaahi 'Ofisi 'o e Kau Fakafofonga Pule'anga”.
- (2) 'Oku tamate'i 'a e kupu 8(2) 'o e Tefito'i Lao kae fetongi'aki 'a e –

“(2) Ko e 'aho pe ngaahi 'aho kuo fokotu'u kuo pau ke 'ikai na'a si'i hifo 'i he 'aho 'e 21 pe lahi ange 'i he 'aho 'e 28 hili 'a e 'aho na'e ma'u ai 'a e tohi fekau . 'E ngofua ke fokotu'u ki ai ha 'aho 'e ua hokohoko ki he taumu'a 'o e kupu ni.”

11 Fakatonutonu 'o e kupu 9 – Kau kanititeiti

'Oku fakatonutonu 'a e kupu 9 'o e Tefito'i Lao 'aki hono –

- (a) fakahu atu 'i he kupu si'i (1) 'a e "pe ngaahi 'aho" hili 'a e lea "'aho";
- (b) fakahu atu 'i he kupu si'i (2) 'a 'eni 'i he ngata'anga "Fakatatau ki he kupu 65 'o e Konisitutone, 'e ngofua ke fili ha kanititeiti ko ha kanititeiti pe 'i he vahenga fili 'a ia kuo ne lesisita ko e taha fili 'i ai.";
- (c) tamate'i 'i he kupu si'i (3), 'i he fuofua setesi pe, 'a e "\$200" kae fetongi'aki 'a e "\$1,000";
- (d) tamate'i 'i he kupu si'i (3) 'a e ongo setesi fakamuimui taha pea fetongi'aki 'a e "Ko e totongi 'oku fakahoko 'e he kanititeiti kuo pau 'e 'ikai lava 'o totongi fakafoki 'i ha fa'ahinga makatu'unga pe.";
- (e) tamate'i 'a e kupu si'i (4) kae fetongi'aki 'a e –
 "(4) Kuo pau ki ha kanititeiti, kimu'a pea fakakato hono fokotu'u, ke ne tuku atu ki he 'ofisa fai fili ha tohi faka'ataa mei he Fakamaau'anga Lahi mo e Fakamaau'anga Polisi ke fakapapau'i 'oku 'ikai ke 'i ai ha lekooti 'i he Fakamaau'anga Lahi mo e Fakamaau'anga Polisi ha tu'utu'uni kuo te'eki ke fakahoko 'o hange koia kuo fakaha 'i he kupu 65 'o e Konisitutone felave'i mo e kanititeiti.";
- (f) fakahu atu 'i he kupu si'i (5) 'a e "'i he 'aho fakamuimui" hili 'a e lea "3 efiafi".

12 Fakatonutonu 'o e kupu 9A – Fakafoki 'o e fokotu'u

'Oku fakatonutonu 'a e kupu 9A (1) 'o e Tefito'i Lao 'aki hono tamate'i 'a e "fo'i 'aho makehe 'e 14 kimu'a 'i he 'aho 'o e fili" kae fetongi'aki 'a e "'aho 'e 7 hili hono ma'u 'o e fokotu'u 'o e kau kanititeiti".

13 Fakatonutonu 'o e kupu 12 – Founga ngaue ki he fili

'Oku fakatonutonu 'a e kupu 12 'o e Tefito'i Lao 'aki hono tamate'i 'a e kupu si'i (3) ka e fetongi'aki 'eni –

"(3) Hili 'a hono vakai'i 'o fakatatau ki he tohi fakakatoa faka'osi 'oku 'i ai 'a e totonu 'a e taha fili ke fili, pea ko e ngaahi fakamatala fekau'aki mo e taha fili 'oku fakatatau ki he ngaahi tu'utu'uni kuo fa'u 'i he Lao ni, kuo pau ki he 'ofisa fai fili ke ne faka'ilonga'i ki he hingoa 'o e toko taha fili 'i he tohi fakakatoa 'a e fika tatau pea mo e fika ko ia 'oku faka'ilonga'i 'i he tohi paloti pea toki 'oatu ki ai 'a e tohi paloti.".

14 Fakatonutonu 'o e kupu 16 – Lau 'o e fili

'Oku fakatonutonu 'a e kupu 16 'o e Tefito'i Lao 'aki hono fakahu atu 'i he ngata'anga 'o e kupu si'i (2) 'a eni –

“Tukukehe ‘i ha fili ‘a e kau fakafofonga ‘o e kau nopele, kuo pau ke ‘i ai ha totonu ‘o ha kaniteiti ke ne fakafisi mei he fe’auhi kimu’a ‘a e vilo’i ‘o ha fo’i silini maka”.

15 Kupu 17 ‘i hono fakatonutonu – Toe Lau

‘Oku fakatonutonu ‘a e kupu 17(5) ‘o e Tefito’i Lao ‘aki hono –

- (a) tamate’i ‘a e “\$300” kae fetongi’aki ‘a e “\$1,000”; pea
- (b) tamate’i ‘a e palakalafi (a) ka e fakafika fo’ou ‘a e toenga ‘o e ngaahi palakalafi ki he ‘ene tonu.

16 Fakatonutonu ‘o e kupu 19 – Fakafofonga’i Loi

‘Oku fakatonutonu ‘a e kupu 19(1) ‘o e Tefito’i Lao ‘aki hono tamate’i ‘a e “\$2,000” ka e fetongi’aki ‘a e “\$5,000”.

17 Fakatonutonu ‘o e Kupu 20, 21, 22 mo e 23 – Ngaahi mo’ua pa’anga

‘Oku fakatonutonu ‘a e Tefito’i Lao ‘o pehe ni –

- (a) ‘i he kupu 20(1), tamate’i ‘a e “\$1,000” ka e fetongi’aki ‘a e “\$3,000”;
- (b) ‘i he kupu 21(4), tamate’i ‘a e “\$2,000” ka e fetongi’aki ‘a e “\$5,000”;
- (c) ‘i he kupu 22(2), tamate’i ‘a e “\$2,000” ka e fetongi’aki ‘a e “\$5,000”;
- (d) ‘i he kupu 23(6), tamate’i ‘a e “\$1,000” ka e fetongi’aki ‘a e “\$3,000”.

18 Fakatonutonu ‘o e kupu 23 – Ngaahi hia fakalukufua

‘Oku fakatonutonu ‘a e kupu 23(1)(c) ‘o e Tefito’i Lao ‘aki hono tamate’i ‘a e “‘i ha taimi pe ‘i he ‘aho fili pea kimu’a ‘i he tapuni o e fili ‘oku ne fai ha lea ‘oku felave’i tonu pe lave helikai ki he fili, ‘o ngaue’aki ha me’a fakaongo le’olahi pe naunau fakaongo lea ki he kakai pe naunau fakahahe’uhila pe naunau televisone, vitio pe fakaletio” ka e fetongi’aki ‘a e –

“‘I ha taimi pe ‘i he ‘aho fili kimu’a pea tapuni ‘a e fili pe ‘i loto ‘i he houa ‘e 24 kimu’a pea kamata ‘a e fili, ‘oku ne fai ha lea ‘oku felave’i tonu pe lave helikai ki he fili, ‘o ngaue’aki ha me’a fakaongo le’olahi pe naunau fakaongo lea ki he kakai pe naunau fakahahe’uhila pe naunau televisone, vitio pe fakaletio”

19 Fakatonutonu ‘o e kupu 24 – Ngaahi fakamole ‘i he fili ‘oku fakangofua

- (1) ‘Oku fakatonutonu ‘a e kupu 24 (4) ‘o e Tefito’i Lao ‘aki hono tamate’i ‘a e “mahina ‘e taha” ka e fetongi’aki ‘a e “‘aho ‘e 14”.

- (2) ‘Oku fakatonutonu ‘a e kupu 24(5) ‘o e Tefito’i Lao ‘aki hono tamate’i ‘a e “\$10,000” ka e fetongi’aki ‘a e “\$20,000”.

20 Fakatonutonu ‘o e kupu 26 – Ngaahi kole tu’unga ‘i he fili

‘Oku fakatonutonu ‘a e kupu 26(2) ‘o e Tefito’i Lao ‘aki hono tamate’i ‘a e “Supavaisa ‘o e Fili” ka e fetongi’aki ‘a e “Sea ‘o e Komisoni Fili”.

21 Fakatonutonu ‘o e kupu 41 – Ngaahi Tu’utu’uni

‘Oku fakatonutonu ‘a e kupu 41 ‘o e Tefito’i Lao ‘aki hono –

- (a) tamate’i ‘a e “Palemia, ‘i he finangalo ki ai ‘a ‘Ene ‘Afio ‘i he Fakataha Tokoni,” ka e fetongi’aki ‘a e “Komisoni Fili ‘i he loto ki ai ‘a e Kapineti”;
- pea
- (b) tamate’i ‘a e palakalafi si’i (h) ka e fetongi’aki ‘a e –
- “(h) ke tu’utu’uni ke ngaue’aki ‘a e kaati faka’ilonga’i fakafonua ke tokoni ‘i hono faka’ilonga’i ‘aki ‘o e kau fili mo e kau tohi ke lesisita ke fili.”

22 Fakapekia ‘a e kupu 42 – Liliu Fakataimi

‘Oku fakapekia ‘a e kupu 42 ‘o e Tefito’i Lao.

23 Fakatonutonu ‘a e Tepile 1, Foomu 1 fo’ou

‘Oku fakatonutonu ‘a e Tepile ki he Tefito’i Lao ‘aki hono tamate’i ‘a e Foomu 1 ka e fetongi’aki ‘a e foomu ‘i he Tepile ‘o e Lao ni.

24 Ngaahi kupu fakataimi ki he fili hono hoko

- (1) Ki he ngaahi taumu’a ‘o e fuofua fili ‘e fakahoko hili ‘a hono kamata ngaue’aki ‘o e Lao ni –
- (a) Kuopau ‘e ‘ikai ke ngaue’aki ‘a e kupu 4(2)(b) ‘o e Tefito’i Lao;
- (b) ‘Oku fakatonutonu ‘a e kupu 5(1) ‘o e Lao ki he Fili Fale Alea ‘aki hono tamate’i ‘a e “‘E ‘ikai si’i hifo ‘i he mahina ‘e 6 mei he ‘aho ‘a ia kuo pau ke fai ai ha fili” ka e fetongi’aki ‘a e “‘I he ‘aho 15 ‘o Siulai 2010”;
- (c) ‘Oku fakatonutonu ‘a e kupu 5(2) ‘o e Lao ki he Fili Fale Alea ‘aki hono tamate’i ‘a e “‘i loto mahina ‘e 2 mei he pulusi ‘o e tohi fakakatoa fakataimi” ka e fetongi’aki ‘a e “‘i he ‘aho 10 ‘o ‘Akosi 2010”;
- (d) ‘oku fakatonutonu ‘a e kupu 5(3) ‘o e Lao ki he Fili Fale Alea ‘aki hono tamate’i ‘a e “mo ha taha ‘oku ‘ikai fiemalie ki he tu’utu’uni ‘a e Supavaisa pe ‘oku ne pehe na’e ‘ikai ke ‘i ai ha tu’utu’uni ki he launga

totonu, ‘e ala tangi ‘i ha tohi ki he Komiti Tangi ‘o e Fili” ka e fetongi’aki ‘a e “kuopau ke aofangatuku ‘a e tu’utu’uni ‘a e Supavaisa”;

- (e) ‘Oku fakatonutonu ‘a e kupu 5(4) ‘o e Lao ki he Fili Fale Alea ‘aki hono tamate’i ‘a e “‘ikai laka hake ‘i he mahina ‘e 4 pe si’i hifo ‘i he mahina ‘i he ‘e 2 mei he ‘aho kuo tu’utu’uni pau ki ha fili” ka e fetongi’aki ‘a e “‘i he ‘aho 9 ‘o Sepitema 2010”.
- (2) Ki he ngaahi taumu’a ‘o e fuofua fili ‘e fakahoko hili ‘a e ‘aho kamata ngaue’aki ‘o e Lao ni, pea ke fokotu’u ‘a e fa’unga ‘o e tohi fakakatoa ‘o e fili ke ngaue’aki ‘i he fili koia mo ha toe ngaahi fili ‘amuiange, kuo pau ki he tangata’i fonua Tonga kotoa pe ‘oku ‘i ai hono mafai ke hoko ko ha taha fili ‘i he kupu 64 ‘o e Konisitutone ke ne tohi kole ‘i he kupu 4(3) mo e (4) (pe toe tohi kole pe ‘o kapau ‘e fiema’u) ke lesisita ko ha taha fili ‘i he vahenga fili (‘a ia ko e taha ia ‘oe vahenga fili ‘e 17 kuo tu’utu’uni ‘i he Lao ki he Komisoni ki he Ngaahi Ngatangata’anga ‘o e Ngaahi Vahenga Fili 2010) ‘a ia na’e nofo ‘i ai ‘i he mahina ‘e 6 kuo hili:

Ka kuopau, ki he ngaahi taumu’a ‘o e fuofua fili ‘e fakahoko hili ‘a e ‘aho ‘e kamata ngaue’aki ‘o e Lao ni, kuo pau ki he kupu 4(4)(a) ke kau ki ai ‘a e kupu ko ‘eni –

“(iii) ‘a e vahenga fili ‘oku fiemalie ‘a e Supavaisa ‘oku ngalingali na’a ne nofo ‘i ai ‘i he vaha’a taimi ko e mahina ‘e 3 kimu’a ‘a e ‘aho 25 ‘o Novema 2010;”.

25 Liliu Fakataimi

- (1) Ki he ngaahi taumu’a ‘o e fuofua fili ‘e fakahoko hili ‘a e ‘aho kamata ngaue’aki ‘o e Lao ni, ‘e ngofua ki he Komisoni Fili, ‘i he loto ki ai ‘a e Kapineti, ke fa’u ‘a e ngaahi tu’utu’uni ke –
- (a) tu’utu’uni ki ha fa’ahinga me’a ‘oku pehee ‘oku ‘aonga pe fiema’u ke ma’u’aki ‘a e tohi fakakatoa ‘o e fili ‘oku tonu taha ke ngaue’aki ‘i ha fili pehe;
- (b) tu’utu’uni ki ha ngahi fokotu’utu’u fakataimi ki he kau ‘ofisiale faifili mo e ngaahi me’angaue ke ngaue’aki ‘i he ha fili ko ia;
- (c) fakalukufua ke fakapapau’i ko e fili ko ia ‘oku palani’i mo fakahoko ke mahino, pau, vave mo fakahoko totonu.
- (2) Ki he ngaahi taumu’a ‘o e kupu 3(1) ‘o e Lao ki he Fili Fale Alea, kae ‘oua kuo fokotu’u ‘e he Komisoni Fili ha Supavaisa ‘o e Fili, kuo pau ki he taha ‘oku ‘i he lakanga ‘o e Supavaisa ‘o e Fili ‘i hono kamata ngaue’aki ‘o e Lao ni ke ‘i he lakanga pe ko ia ‘i he ngaahi makatu’unga tatau.

Na’e tali ‘e he Fale Alea ‘i he ‘aho ni 15 ‘o ‘Epeleli 2010.

TEPILE

Fika lesisita 'o e taha fili.
123456
123456

LAO KI HE FILI FALE ALEA , 1989
Foomu 1 (Kupu 4(3))
Fakaha ke lesisita ko ha taha fili

NGAUE
FAKA'OFISIALE PE
Vahefonua fili :
Census Block No.:
Fika Kaati Fakafonua.:

Ki he Supavaisa 'o e Fili

'Oku ou fakaha heni ke 'oatu hoku hingoa ke fakahu atu 'i he lesisita 'o e kau fili kihe vahenga fili'o:

.....
Hingoa Famili : .....
Hingoa te'eki mali: .....
Hingoa 'Uluaki: .....
Hingoa kehe(s):.....
'Aho Fa'ele'i (AA/MM/TTT): ..... **Fefine/Tangata:** .....
Feitu'u Na'e Fa'ele'i ai (vahenga fili, kolo pe fonua, Kolo): .....
Faka'ilonga'aki kehe(Ngaahi Faka'ilonga'aki kehe):.....
Fa'ahinga 'o e Tohi fakangaue poupou: ..... **Fika:** .....

Fokotu'u heni ha 'o lau'i kimui ni mai.

Ko hoku fakangofua 'eni ko e :

- Ko e Tangata'i Fonua Tonga au
'Oku ou tau 21 pe lahi hake hoku ta'u motu'a
- 'Oku teeki ke tautea au ki ha hia 'ikai fakamolemole'i 'oku ala tautea ki ha nofo popula 'o lahi hake 'i he ta'u 'e 2

'Oku ou nofo 'i (hingoa 'o e Kolo)..... 'i loto 'i he vahenga fili 'o .....

'Oku ou fakaha heni ko e ngaahi fakamatala 'o 'eku fakaha 'oku totonu pea 'oku 'i he lelei taha 'o 'eku 'ilo mo 'eku tui.

Ko e 'aho .....ni 'o ..... 20 .....

(Fakamo'oni Hingoa 'o e taha fakaha)

Feitu'u 'o e Lesisita fakamuimui taha: .....

Hingoa 'o e Lesisita Fakamuimui taha:.....

----- (overleaf) -----

Fika Lesisita 'o e taha fili.

123456

123456

LAO KI HE FILI FALE ALEA,1989.

FOOMU 2 Kupu 4(3)

Tohi Fakamo'oni 'o e Lesisita 'o e taha fili

Ko e fakamo'oni 'eni ko ..... (*fokotu'u heni 'a e hingoa kakato 'o e taha fili*) 'o ..... ko e tokotaha fili ia kuo lesisita kihe

vahenga fili ..... (*fokotu'u heni 'a e hingoa 'o e vahenga fili*)

pea 'oku ngofua ke ne fili 'i ha fili 'o e kau fakafofonga 'o e kakai kihe vahefonua fai'anga fili ko ia./

Na'e fai 'i hono 'aho ..... 'o ..... 20 .....

(*Fakamo'oni hingoa 'o e Supavaisa 'o e Fili*)